

2021-03-18

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar Fast omsorgskontakt i hemtjänsten, SOU 2020:70 (S2020/08966)

Svenska Läkaresällskapet (SLS) är läkarkårens oberoende, vetenskapliga professionsorganisation, en ideell, partipolitiskt och fackligt obunden förening. Vårt syfte är att verka för förbättrad hälsa och sjukvård genom att främja vetenskap, utbildning, etik och kvalitet.

SLS har getts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet *Fast omsorgskontakt i hemtjänsten* (SOU 2020:70). I beredningen av SLS svar har vi fått in remissvar från 9medlemsföreningar/sektioner/kommittéer. Svaren från följande föreningar innehåller viktiga synpunkter och bifogas i sin helhet.

Svensk förening för allmänmedicin SFAM (bilaga 1)

Svenska Neurologföreningen SNF (bilaga 2)

Svenska psykiatrisk föreningen SPF och Svensk förening för äldrepsykiatri SFÄP (bilaga 3)

Sektionen för läkemedelslära. (bilaga 4)

Svensk förening för socialmedicin och folkhälsa (bilaga 5)

Svensk förening för akutsjukvård (bilaga 6)

Svensk neurokirurgisk förening, Svensk internmedicinsk förening SIM, eHälsokommittén har skriftligen meddelat att de stöder förslaget om fast omsorgskontakt i hemtjänst.

Sammanfattning

SLS anser att förslaget om fast omsorgskontakt i hemtjänsten är välkommet och att det tillsammans med en fast läkarkontakt, liksom vid behov en namngiven fast vårdkontakt kan leda till ett tryggare och mer personcentrerat välfärdssystem.

Allmänt om betänkandet

SLS anser att ett fungerande välfärdssystem byggs med tillit och trygghet som bärande principer. För trygghet behövs mänskliga relationer som djupnar med tiden, kopplat till professionell yrkeskunskap. Kontinuitet i relation till de personer som ger en omsorg, när ens egen förmåga till autonomi blir begränsad av sjuklighet och åldrande, är en grundläggande förutsättning för ett jämlikt, personanpassat, värdigt omhändertagande inom hemtjänst. Därför anser SLS, baserat på stöd från 8/9 svarande medlemsföreningar att förslaget om fast omsorgskontakt är välkommet och instämmer i att lagstiftning kan ge en tydligare riktning för kommunernas och hemtjänstutförarnas arbete framåt. Svensk förening för akutsjukvård (bilaga 6) skriver dock i sitt svar att de personer som beviljats hemtjänst bör kunna få sina behov tillgodosedda inom dagens ram. De skriver även att uppdraget "fast omsorgskontakt" riskerar att bli en administrativ tjänst utan utväxling för den äldre personen. SLS är eniga i att det är avgörande att den fasta omsorgskontakten får goda förutsättningar att lära känna sina omsorgstagare.

Ur ett medicinskt perspektiv är det ett rimligt och önskvärt krav att en fast omsorgskontakt har grundläggande medicinsk och social kompetens, och bär den skyddade yrkestiteln undersköterska. Förslaget går i linje med den satsning som nu görs – enligt vilken 50% av Sveriges invånare senast i

december 2022 ska ha en namngiven fast läkare i primärvården. *Fast läkarkontakt* behövs för samordning av vårdinsatser (utredning, behandling och uppföljning). *En fast omsorgskontakt* behövs för att samordna omsorgsinsatser. Fast omsorgskontakt inom hemtjänsten kan bli en viktig brygga till patientens fasta läkare med team, där distriktssköterskans roll som fast vårdkontakt ger möjlighet till samordning av omvårdnadsinsatser. **SLS anser** således att fast omsorgskontakt kommer underlätta arbetet med medicinska insatser för multisjuka sköra personer med behov av hemtjänst och väsentligt bidra till ökad patientsäkerhet.

Ur ett historiskt perspektiv kan vi se att de provinsialläkare som tillsammans med distriktssköterskorna värnade om sina professionella relationer till övriga aktörer i lokalsamhället, kunde bidra till både ökad trygghet och förbättrad hälsa för befolkningen. Det var en stor fördel att känna de hemsamariter som arbetade i det område man ansvarade för. Områdesansvaret hade en avgörande roll i provinsialläkarorganisationen. *Områdesansvar* har lyfts i denna utredning som en framgångsfaktor för planering av bemanning inom hemtjänsten, där fast omsorgskontakt kommer bidra till **tillit, trygghet och kontinuitet i relation**. För primärvården gäller vårdval och listning. Det kan finnas skäl att se över hur dessa olika system påverkar vårdens och omsorgens samverkan.

Kap. 7 Överväganden och förslag

7.2 Skyldighet att erbjuda en fast omsorgskontakt införs i lag

Utredningen föreslår att äldre personer som har beviljats hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt, för att tillgodose dennes behov av kontinuitet, trygghet, individanpassad omsorg och samordning, om det inte bedöms vara uppenbart obehövt.

SLS anser att förslaget om fast omsorgskontakt i hemtjänst är välkommet och viktigt. Kontinuitet i relationen till en fast omsorgskontakt ger ökad tillit och trygghet för omsorgstagaren och förbättrade förutsättningar att samordna sociala och medicinska insatser. Ökad social trygghet ger förbättrad hälsa, både medicinskt och emotionellt. Detta lyfts inte minst av Svensk Psykiatrisk Förening (se bilaga 3). Den fasta omsorgskontakten verkar, med de föreslagna arbetsuppgifterna, i gränslandet mellan social omsorg och allmänmedicinsk verksamhet.

SLS anser att rollen som fast omsorgskontakt i hemtjänsten kan komma att bli en viktig och sammanhållande funktion i basen av den ”goda nära vården” där regionernas och kommunernas ansvar möts. Det är därmed viktigt att de som utses till fast omsorgskontakt får mandat och goda förutsättningar för sitt uppdrag. Formell grundläggande medicinsk kunskap liksom praktisk kunskap om social omsorg är en central del i detta. SLS vill poängtera att syftet med förslaget – dvs att funktionen ”fast omsorgskontakt” ska ge ökad trygghet och tillit - baserat på mänskliga relationer, inom omsorgen. Det mänskliga måste värnas och uppföljning måste ske för att säkra att uppdraget inte blir rent administrativt.

SLS anser att det är djupt olyckligt att utredningens direktiv endast gäller personer äldre än 65 år då 10% av hemtjänstens omsorgstagare är yngre än 65 år.

7.3 Den fasta omsorgskontakten ska vara undersköterska

Utredningen föreslår att som fast omsorgskontakt får bara den utses som innehar yrkestiteln undersköterska, i enlighet med de regler som föreslås i betänkandet Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20) och i promemorian Reglering av undersköterskeyrket – kompetenskrav och övergångsbestämmelser (Ds 2020:15).

SLS anser att yrkesskicklighet vilar på formell kunskap, erfarenhet och personliga egenskaper, liksom förmågan att professionellt utveckla dessa. För att inneha uppdraget som fast omsorgskontakt föreslår utredningen krav på uppvisande av bevis, utfärdat av Socialstyrelsen, på undersköterskekompetens. Uppdraget föreslås innebära ansvar för att: 1. Planera och följa upp omsorgen, 2. Genomföra omsorgsarbete, 3. Genomföra medicinska uppgifter efter anvisning eller delegering från hälso- och sjukvården, 4. Vara ”spindeln i nätet” och samordna kontakter inom hemtjänsten liksom med anhöriga och med andra instanser som omsorgstagaren godkänner. För att hantera komplexiteten i detta uppdrag

behövs basal medicinsk och social kunskap. SFAM föreslår en undersköterskeutbildning med ett grundblock och ett specialiseringsblock, där social omsorg kan vara en sådan praktisk specialinriktning. (Se bifogat remissvar från SFAM, bilaga 1).

Detta är viktigt för omsorgstagaren, men också för den som ger omsorg och dess arbetsgivare. Äldreomsorgen har dubbla utsattheter, de som vårdas och de som vårdar. Förslaget ger möjlighet att komma tillrätta med båda utsattheterna. Att det finns problem med hur vi i Sverige har organiserat omsorgen om sköra äldre har Covid-19-pandemin visat oss med upplyst tydlighet.

För de som vårdas är fast omsorgskontakt avgörande för tillit och trygghet liksom för god och säker vård. En fördel med fast omsorgskontakt som lyfts i utredningen är att den kontinuerliga kontakten ger undersköterskan med detta uppdrag möjlighet att vara uppmärksam på förändringar i omsorgstagarens hälsotillstånd.

SLS anser att det är viktigt att den fasta omsorgskontakten har basala kunskaper om hälsa och sjukdom för att kunna vara uppmärksam på omsorgstagarens mående och observerbara tecken på sjukdom. Kan den fasta omsorgskontakten samla in information om symtom som kan bero på läkemedelsbiverkan ger det bättre förutsättningar för patientens ansvariga läkare (den fasta läkaren, liksom andra involverade specialistläkare) att ansvara för patientens/omsorgstagarens läkemedel. Detta lyfts av sektionen för läkemedelslära och stöds av SLS, då det blir en **väsentlig förbättring av patientsäkerhet kring läkemedelsbehandling**. Se dock bilaga 4, där sektionen för läkemedelslära efterlyser vissa kompletteringar, bl. a. definition av läkemedelshantering och hur kompetens i läkemedelsfrågor ska upprätthållas.

Därtill kan den fasta omsorgskontakten, där den fungerar väl, utgöra både ett praktiskt och psykosocialt stöd för omsorgstagaren. Detta är särskilt angeläget för den stora andel, 50%, av de som har hemtjänst som beskriver att de ofta känner sig ensamma. Vi vet också att depressivitet och ensamhet är vanligast hos de äldre som har sämst ekonomisk situation.

Det är nödvändigt att de som utses till fast omsorgskontakt får goda förutsättningar för sitt uppdrag. Detta lyfter såväl Svensk Förening för Allmänmedicin, Svenska Psykiatriska föreningen, Svensk förening för äldrepsykiatri och Svensk Förening för Socialmedicin och Folkhälsa. (Bilaga 1, 3 och 5)

Förslaget om fast omsorgskontakt är viktigt för de som vårdar.

De som arbetar i vård och omsorg i särskilda boendeformer för äldre är kraftig överrepresenterade vad gäller sjukfrånvaro längre än 14 dagar. Dessa ohälsotal ökar och är högst bland de med lägst socioekonomisk situation, utbildnings- och inkomstnivå. Orsaker till detta kan härledas till fysisk arbetsmiljö med tunga lyft och obeqväma arbetsställningar liksom till psykosocial arbetsmiljö med höga krav på ansvarstagande och samtidigt begränsade möjligheter att ta ansvar, liksom påverka den egna arbetssituationen. Bristande balans mellan krav och kontroll i arbetet är en dokumenterad riskfaktor för ohälsa och sjukdom. Utsattheten i lågstatusarbete inom hemtjänst, där låg utbildningsgrad är en komponent, har vi sett under pandemin. Fast omsorgskontakt innebär en ökad kontinuitet som inte bara gagnar omsorgstagaren utan också de som vårdar. Det ger en bättre möjlighet att lära känna vårdtagaren och att tillsammans utveckla arbetet för ömsesidigt ökad tillit, trygghet och känsla av kontroll.

Förslaget om fast omsorgskontakt är viktigt för hemtjänstutförarna.

Goda arbetsvillkor är avgörande för att undersköterskan ska kunna stanna i sitt arbete.

Idag har vi brist på vård och omsorgspersonal och prognoserna för framtiden är oroande. Därtill är kvaliteten och kompetensen inom vård och omsorg skiftande. Ökad kompetens, möjlighet att individanpassa sitt omsorgsarbete, planera sina scheman och att delta i utvecklingsarbete leder till yrkesstolthet och god hälsa. Fast omsorgskontakt och krav på kompetens hos de som utför omsorgsarbete kan därför ge **dubbel effekt**. Utöver en bättre kvalitet i omsorgen kan funktionen öka status och attraktiviteten i undersköterskeyrket, och skapa möjlighet att rekrytera och behålla medarbetare.

Omsorg behövs överallt där människor bor. Men förslaget om fast omsorgskontakt är särskilt angeläget i marginaliserade kommuner med omfattande socioekonomiska utmaningar där det är svårt att rekrytera till omsorgsyriken. För att skapa ett hållbart samhälle och god jämlik folkhälsa är det

avgörande att staten tar tydligt ansvar och stöttar marginaliserade kommuner i detta avseende, och använder den tidsfrist som föreslås i utredningen för att säkra jämn tillgång till utbildade undersköterskor. Det är viktigt att ta tillvara på det ökade intresse för vård och omsorg vi sett under Covid-19-pandemin.

7.4 Behov av väglednings- och uppföljningsuppdrag

Utredningen bedömer att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att ta fram vägledningsmaterial som underlättar implementeringen av lagförslaget. Socialstyrelsen bör också få i uppdrag att utvärdera hur lagen efterlevs och om fast omsorgskontakt bidrar till kontinuitet, trygghet, individanpassad omsorg och samordning. Vidare bör Socialstyrelsen uppdras att följa upp utvecklingen hos verksamheterna efter 2022; i vilken utsträckning fast omsorgskontakt erbjuds och vilken kompetens hen har.

SLS anser att väl planerad och genomförd uppföljning är av avgörande betydelse för om resultatet blir det önskade när en ny lag införs.

SLS kan se fördelar med vägledningsmaterial. Där osäkerhet finns i organisationerna kan vägledande material var en hjälp att nå målet som åsyftas i lagen. Det finns dock samtidigt en påfallande risk att materialet upplevs torftigt, detaljstyrande och/eller deprofessionaliserande. För att balansera fördelar mot potentiella risker för kontraproduktiva effekter av ett vägledningsmaterial är det viktigt att relevanta professionsföreningar involveras i framtagandet. SLS bistår gärna Socialstyrelsen i sådant arbete även framledes.

Kap. 8 Ikraftträdande

Utredningen förslår att den föreslagna bestämmelsen i 5 kap. 5 a § SoL ska träda i kraft den 1 januari 2022. Förslaget i 5 kap. 5 b § SoL ska träda i kraft den 1 januari 2030.

SLS har inte någon invändning mot detta förslag.

För Svenska Läkaresällskapet

Tobias Alfvén
ordförande

Susanna Althini
ledamot SLS nämnd

Bilagor:

Remissvar från

1. Svensk Förening för Allmänmedicin SFAM
2. Svenska Neurologföreningen SNF
3. Svenska Psykiatrisk Föreningen SPF och Svensk förening för äldrepsykiatri SFÄP
4. Sektionen för läkemedelslära.
5. Svensk Förening för Socialmedicin och Folkhälsa
6. Svensk Förening för Akutsjukvård
7. Svensk Internmedicinsk Förening
8. Svensk Neurokirurgisk Förening
9. SLS eHälsokommitté

PENNEO

Signaturerna i detta dokument är juridiskt bindande. Dokumentet är signerat genom Penneo™ för säker digital signering.
Tecknarnas identitet har lagrats, och visas nedan.

"Med min signatur bekräftar jag innehållet och alla datum i detta dokumentet."

TOBIAS ALFVÉN

Undertecknare

Serienummer: 19720212xxxx

IP: 31.211.xxx.xxx

2021-03-20 18:35:27Z

Susanna Lovisa Althini

Undertecknare

Serienummer: 19730928xxxx

IP: 98.128.xxx.xxx

2021-03-21 14:49:07Z

Detta dokument är digitalt signerat genom Penneo.com. Den digitala signeringsdatan i dokumentet är säkrad och validerad genom det datorgenererade hashvärdet hos det originella dokumentet. Dokumentet är låst och tidsstämplat med ett certifikat från en betrodd tredje part. All kryptografisk information är innesluten i denna PDF, för framtida validering om så krävs.

Hur man verifierar originaliteten hos dokumentet

Detta dokument är skyddat genom ett Adobe CDS certifikat. När du öppnar

dokumentet i Adobe Reader bör du se att dokumentet är certifierat med **Penneo e-signature service** <penneo@penneo.com> Detta garanterar att dokumentets innehåll inte har ändrats.

Du kan verifiera den kryptografiska informationen i dokumentet genom att använda Penneos validator, som finns på <https://penneo.com/validate>